فصلنامه علمی اقتصاد و بانکداری اسلامی، شماره پنجاه و چهارم، بهار ۱۴۰۵- صفحات ۳۶۵-۳۴۱

کارآفرینی بین‌المللی در اقتصادهای منطقه‌ای نوظهور: یک الگوی مبتنی بر منطقه اکو

نوع مقاله: پژوهشی

مژگان حاجی قاضی[۱]
محمد مهدی مظاهری تهرانی[۲]
فریدون رهنمای رودپشتی[۳]

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۶/۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۸/۲۴

چکیده

کارآفرینی به‌عنوان یکی از نیروهای محرک توسعه اقتصادی و اجتماعی، نقش کلیدی در ایجاد فرصت‌های شغلی، تقویت نوآوری، و ارتقای رقابت‌پذیری ایفا می‌کند. سازمان همکاری اقتصادی (اکو)، با ظرفیت‌های منحصربه‌فرد منطقه‌ای، بستر مناسبی برای توسعه کارآفرینی بین‌الملل فراهم می‌آورد. این پژوهش با هدف ارائه الگوی کارآفرینی بین‌الملل در کشورهای عضو اکو انجام شده است. مطالعه حاضر از نوع اکتشافی با رویکرد کیفی و مبتنی بر نظریه داده‌بنیاد سیستماتیک است که از طریق مصاحبه‌های عمیق با خبرگان و تحلیل داده‌ها با نرم‌افزار MAXQDA انجام گرفت. یافته‌ها نشان‌دهنده الگویی مبتنی بر «همگرایی چندسطحی» است که هماهنگی نهادی، شبکه‌سازی منطقه‌ای، و توسعه قابلیت‌های کارآفرینان را در سه سطح کلان، میانی، و خرد ترویج می‌دهد. این الگو زمینه‌ساز حضور مؤثر بنگاه‌های کوچک و متوسط (SMEها) در بازارهای جهانی و منطقه‌ای بوده و با بهره‌برداری از مزیت‌های مکملی، رقابت‌پذیری و توسعه پایدار را در منطقه اکو تقویت می‌کند. نتایج این پژوهش می‌تواند به سیاست‌گذاران، پارک‌های علم و فناوری، و اتاق‌های بازرگانی در طراحی راهبردهای کارآفرینی بین‌الملل یاری رساند. بااین‌حال، تفاوت‌های نهادی و اقتصادی بین کشورهای عضو، تعمیم‌پذیری یافته‌ها را محدود می‌کند.

[۱] گروه مدیریت، واحد امارات، دانشگاه آزاد اسلامی، دبی، امـارات متحده عربی
mojghan.hajighaziesterabadi@iau.ir
[۲] گروه مدیریت، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)
mm.mazaheri@srbiau.ac.ir
[۳] گروه مالی و حسابداری، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
Dr.Rahnama@iau.ac.ir

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-25]

کلیدواژه‌ها: کارآفرینی بین‌الملل، سازمان همکاری اقتصادی (اکو)، همگرایی چندسطحی، بنگاه‌های کوچک و متوسط، توسعه پایدار
طبقه بندی JEL: B22, C82, F45

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-25]

مقدمه

کارآفرینی بین‌الملل، که به معنای ایجاد و توسعه کسب‌وکارهای نوین در بازارهای خارجی و بهره‌برداری از فرصت‌های جهانی است، در عصر جهانی‌شدن به یکی از عوامل کلیدی توسعه اقتصادی تبدیل شده است(مک دوگال[۱]،۱۹۸۹؛چوکووکا[۲]، ۲۰۲۴) کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی (اکو)، با بهره‌مندی از منابع طبیعی غنی، موقعیت جغرافیایی استراتژیک، و بازارهای مصرف روبه‌رشد، از ظرفیت‌های بالقوه‌ای برای توسعه کارآفرینی بین‌الملل برخوردارند (خان[۳]، ۲۰۲۴). سازمان اکو، که در سال ۱۹۸۵ توسط ایران، پاکستان، و ترکیه تأسیس شد و در سال ۱۹۹۲ با پیوستن هفت عضو جدید (افغانستان، آذربایجان، قزاقستان، قرقیزستان، تاجیکستان، ترکمنستان، و ازبکستان) گسترش یافت، با هدف پیشبرد همکاری‌های اقتصادی، حذف موانع تجاری، و توسعه زیرساخت‌های منطقه‌ای، بستری مناسب برای تقویت کارآفرینی بین‌الملل فراهم می‌کند (عباس[۴]،۲۰۲۴).

با وجود این ظرفیت‌ها، رشد کسب‌وکارهای بین‌المللی در منطقه اکو محدود بوده و چالش‌هایی نظیر بوروکراسی پیچیده، کمبود حمایت‌های مالی، و مشکلات دسترسی به بازارهای جهانی، مانع بهره‌برداری کامل از این پتانسیل‌ها شده‌اند(مونتیل[۵]، ۲۰۲۳) تحقیقات پیشین نشان داده‌اند که عواملی مانند محیط کسب‌وکار مساعد، سیاست‌های حمایتی، فناوری پیشرفته، و مهارت‌های کارآفرینان، از پیش‌نیازهای موفقیت در کارآفرینی بین‌الملل هستند (دیکینس[۶]،۲۰۲۴) با این‌حال، خلأهای تحقیقاتی مهمی، از جمله نقش فرهنگ و ارزش‌های محلی، تأثیر سیاست‌های دولتی بر محیط کسب‌وکار، و چگونگی بهره‌گیری از فناوری‌های نوین در منطقه اکو، همچنان ناشناخته باقی مانده‌اند(نظری۱۴۰۳).برای نمونه، تأثیر اشتراکات فرهنگی میان کشورهای عضو اکو بر تقویت شبکه‌های کارآفرینی یا چالش‌های ناشی از تحریم‌های بین‌المللی بر نقل‌وانتقالات مالی، به‌طور کامل بررسی نشده است.

این پژوهش با هدف ارائه الگوی جامع کارآفرینی بین‌الملل برای کشورهای عضو اکو، به بررسی متغیرهای کلیدی نظیر ساختار اقتصادی، محیط کسب‌وکار، مهارت‌های کارآفرینان، فناوری و

1.McDougall
2 .Chukwuka
۳ .Khan
۴.Abbas
۵ . Montiel
۶. Deakins

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-25]

نوآوری، سیاست‌های دولتی، و تعاملات بین‌المللی می‌پردازد (میر[۱]،۲۰۲۳) این مطالعه از روش آمیخته استفاده کرده و داده‌ها را از طریق مرور منابع، تحلیل آمارهای معتبر، و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با کارآفرینان و خبرگان جمع‌آوری نموده است. نوآوری این تحقیق در ارائه الگویی بومی مبتنی بر «همگرایی چندسطحی» نهفته است که با تمرکز بر هماهنگی نهادی، شبکه‌سازی منطقه‌ای، و توسعه قابلیت‌های کارآفرینان، راهکارهایی عملی برای رفع موانع و بهره‌برداری از فرصت‌های منطقه‌ای ارائه می‌دهد. این الگو می‌تواند به سیاست‌گذاران و کارآفرینان کمک کند تا با چالش‌هایی نظیر ناپایداری‌های سیاسی و محدودیت‌های مالی مقابله کرده و به رشد اقتصادی و اجتماعی پایدار در منطقه اکو دست یابند. این تحقیق به دنبال پاسخ به این سوال اصلی، "الگوی کارآفرینی بین‌الملل در کشورهای عضو اکو چگونه است؟" می‌باشد.

۱-ادبیات موضوع و چارچوب نظری تحقیق

کارآفرینی فرآیندی است که از طریق شناسایی فرصت‌ها و ایجاد کسب‌وکارهای نوین، ارزش اقتصادی و اجتماعی خلق می‌کند (چالگری[۲] ،۲۰۲۴). در سطح بین‌المللی، کارآفرینی به فعالیت در محیط‌های فرهنگی، اقتصادی، و سیاسی متنوع اطلاق می‌شود که نیازمند درک عمیق تفاوت‌های بازار و زیرساخت‌های نهادی است .(زهرا و جورج[۳]،۲۰۱۷)کارآفرینی بین‌الملل ریشه در مفهوم بین‌المللی‌سازی دارد که توسط محققانی مانند تولستوی و همکاران[۴](۲۰۲۴) (به‌عنوان «توسعه روابط تجاری فرامرزی از طریق یکپارچگی و نفوذ» تعریف شده است.مورو[۵] (۱۹۸۸) برای اولین‌بار از مفهوم کارآفرینی بین‌الملل استفاده کرد و مکدوگال (۱۹۸۹) آن را به‌عنوان «توسعه سرمایه‌گذاری‌های جدید یا استارت‌آپ‌هایی که از بدو تأسیس در تجارت بین‌المللی مشارکت دارند» معرفی نمود. زهرا و جورج (۲۰۰۲) این مفهوم را به‌عنوان «فرآیند کشف خلاقانه و بهره‌برداری از فرصت‌های خارج از بازارهای داخلی برای کسب مزیت رقابتی» تعریف کردند، درحالی‌که اوویات[۶] و مکدوگال (۲۰۰۵) بر «کشف، ارزیابی، و بهره‌برداری از فرصت‌های فرامرزی برای خلق کالاها و خدمات» تأکید دارند.

---

۱. Mir
۲ . Callegari
۳. Zahra & George
۴ . Tolstoy
۵ . Morrow
۶ . Oviatt

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-25]

ادبیات کارآفرینی بین‌الملل موضوعات کلیدی مانند بین‌المللی‌سازی (وانگ[۱]، ۲۰۲۵؛ کویلیو[۲]،۲۰۲۲؛ عربیون،۲۰۲۳)، درونی‌سازی بنگاه‌های کوچک و متوسط (داکوستاجونیور[۳]،۲۰۲۴؛ کالهیروس-لوبو[۴]،۲۰۲۴)، سرمایه‌گذاری‌های جدید (اویت و مکدوگال، ۱۹۹۴) شبکه‌های تجاری (کابرول[۵]،۲۰۲۴؛ زوچلا[۶]، ۲۰۲۳)و حالت‌های ورود به بازار (بوس[۷]،۲۰۲۴؛ چمچاتی[۸]، ۲۰۲۵؛ شرفی، ۲۰۲۵) را برجسته می‌کند. زهرا و جورج (۲۰۰۲)سه بعد اصلی کارآفرینی بین‌الملل را شامل سرعت (نرخ ورود به بازار)، دامنه (مناطق اقتصادی تحت پوشش)، و درجه (وابستگی به بازارهای جدید) بین‌المللی‌سازی معرفی کرده‌اند، اما اذعان دارند که این ابعاد جامع نیستند. تحقیقات بعدی بر استراتژی‌های شرکت‌های بین‌المللی (گورزن[۹]،۲۰۲۴)، کیفیت محصول (چابوسکی[۱۰]،۲۰۲۵)، تأثیر محیط رقابتی (ماماسولیو[۱۱]،۲۰۲۴)، و منابع شرکت (کابرول، ۲۰۲۴) متمرکز شده‌اند.

چارچوب نظری این پژوهش بر تلفیق سه نظریه کلیدی استوار است: نظریه منابع و ظرفیت‌ها، نظریه نهادی، و نظریه فرصت-ریسک. نظریه منابع و ظرفیت‌ها (بارنی[۱۲]، ۱۹۹۱) بر مزیت رقابتی ناشی از منابع ملموس (مانند منابع طبیعی و زیرساخت‌ها) و ناملموس (مانند دانش فنی و شبکه‌های تجاری) تأکید دارد. در منطقه اکو، منابعی مانند منابع انرژی ایران، جمعیت جوان پاکستان، و زیرساخت‌های لجستیکی ترکیه، پتانسیل کارآفرینی بین‌الملل را تقویت می‌کنند. نظریه نهادی نورث،[۱۳](۱۹۹۰) بر عوامل محیطی مانند قوانین (بعد تنظیمی)، ارزش‌های اجتماعی (بعد هنجاری)، و دانش مشترک (بعد شناختی) تمرکز دارد. برای مثال، ترکیه با سیاست‌های تجاری آزاد محیط مساعدی ایجاد کرده، درحالی‌که ایران و پاکستان با چالش‌هایی مانند تحریم‌ها و بوروکراسی مواجه‌اند. نظریه فرصت-ریسک (اوویات و مکدوگال،۲۰۰۵) رفتار کارآفرینان را در ارزیابی فرصت‌ها

---

۱ . Wang
۲ .Coviello
۳ . da Costa Júnior
۴ . Calheiros-Lobo
۵ . Cabrol
۶ . Zucchella
۷ . Bose
۸. Chamchati
۹ . Goerzen
۱۰ . Chabowski
۱۱. Mamasoliev
۱۲ . Barney
۱۳ . North

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-25]

در برابر مخاطرات (مانند ناپایداری سیاسی و محدودیت‌های مالی) تحلیل می‌کند. همچنین، نظریه شبکه‌ها (جانسون و والنه[۱]،۲۰۲۰) به‌عنوان مکمل، بر نقش شبکه‌های تجاری در تسهیل بین‌المللی‌سازی تأکید دارد.

کشورهای عضو اکو از مزیت‌هایی مانند بازارهای بزرگ، منابع طبیعی غنی، و موقعیت جغرافیایی استراتژیک برخوردارند که فرصت‌های کارآفرینی جذابی ایجاد می‌کنند(نظری،۲۰۲۴؛ بانسال[۲]، ۲۰۲۴). با این‌حال، مخاطراتی نظیر ناپایداری سیاسی، نوسانات ارزی، و تحریم‌های بین‌المللی، فعالیت‌های کارآفرینانه را محدود می‌کنند (ایفرایمو[۳]،۲۰۲۴)،این پژوهش با تلفیق نظریه‌های مذکور، الگویی بومی مبتنی بر «همگرایی چندسطحی» ارائه می‌دهد که هماهنگی نهادی، شبکه‌سازی منطقه‌ای، و توسعه قابلیت‌های کارآفرینان را در سه سطح کلان (سیاست‌گذاری)، میانی (شبکه‌های همکاری)، و خرد (مهارت‌های فردی) ترویج می‌کند. این الگو با بهره‌گیری از مزیت‌های مکملی (همکاری به‌جای رقابت) و مدیریت مخاطرات، به رفع خلأهای تحقیقاتی در زمینه نقش فرهنگ، فناوری، و همکاری‌های منطقه‌ای در اکو می‌پردازد.

۲- روش‌شناسی تحقیق

این پژوهش از نوع کاربردی-توسعه‌ای با رویکرد اکتشافی و روش کیفی مبتنی بر نظریه داده‌بنیاد سیستماتیک (کوربین و اشتراوس[۴]، ۱۹۹۸) است. جامعه آماری شامل خبرگان حوزه کارآفرینی بین‌الملل، متشکل از اعضای هیئت‌علمی دانشگاه‌های معتبر، سیاست‌گذاران حوزه دانش‌بنیان، و مدیران شرکت‌های دانش‌بنیان بود که بر اساس معیارهای خبرگی (حداقل پنج سال تجربه حرفه‌ای، انتشار حداقل سه مقاله مرتبط، یا تألیف کتاب/رساله در حوزه کارآفرینی) انتخاب شدند.

انتخاب مشارکت‌کنندگان با روش نمونه‌گیری هدفمند و معیار اشباع نظری انجام شد. پس از انجام ۱۲ مصاحبه عمیق نیمه‌ساختاریافته، نشانه‌های اشباع نظری (تکرار مضامین و فقدان اطلاعات جدید) مشاهده شد، اما برای اطمینان، سه مصاحبه دیگر انجام گرفت که درمجموع ۱۵ مصاحبه را شامل شد. داده‌ها از طریق روش‌های چندگانه شامل مصاحبه‌های عمیق، مشاهده مشارکتی، و تحلیل اسناد (مقالات، کتب، و رساله‌های مرتبط) جمع‌آوری شدند. سؤالات مصاحبه باز و

۱ . Johanson & Vahlne

۲ . Bansal

۳ . Ifraimu

۴ . Strauss & Corbin

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-25]

انعطاف‌پذیر طراحی شدند و بر اساس پاسخ‌های مشارکت‌کنندگان، به‌صورت پویا تعدیل شدند تا مضامین مرتبط با کارآفرینی بین‌الملل در منطقه اکو استخراج شوند.

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-25]

شکل۱- فرایند تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی

منبع. یافته‌های تحقیق

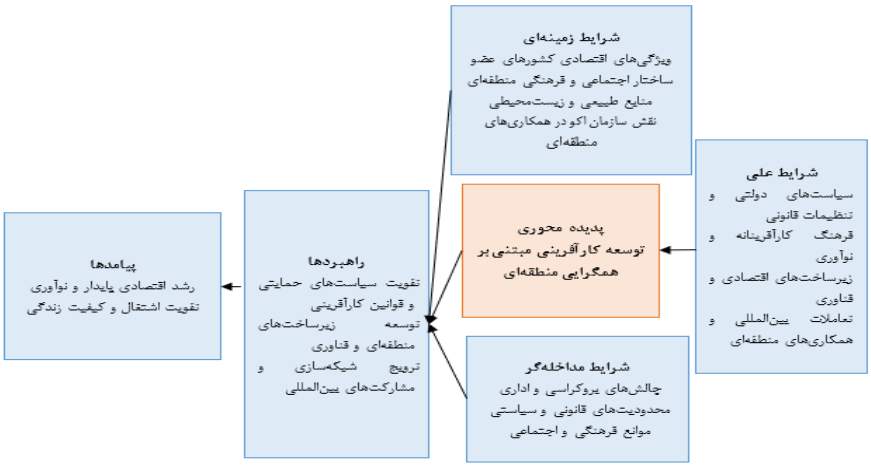
تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار MAXQDA و رویکرد کدگذاری سه‌مرحله‌ای داده‌بنیاد (باز، محوری، و انتخابی) انجام شد. در مرحله کدگذاری باز، داده‌ها خط‌به‌خط تحلیل شده و مضامین اولیه استخراج شدند. در مرحله کدگذاری محوری، مضامین مرتبط حول مقوله‌های اصلی سازمان‌دهی شدند. در نهایت، در مرحله کدگذاری انتخابی، مقوله محوری «همگرایی چندسطحی» به‌عنوان هسته الگو شناسایی شد. برای اطمینان از روایی، از مثلث‌سازی منابع (ترکیب مصاحبه، اسناد، و مشاهده) و مثلث‌سازی روش (استفاده از روش‌های متعدد جمع‌آوری داده) استفاده شد. پایایی داده‌ها نیز از طریق بازآزمون (تکرار تحلیل توسط پژوهشگر در بازه زمانی دوهفته‌ای) و توافق

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-25]

بین دو کدگذار (با ضریب توافق ۸۵٪) تأیید گردید. فرآیند تحلیل داده‌ها در شکل ۱ نشان داده شده است.

۳- تجزیه و تحلیل یافته‌ها

این پژوهش با استفاده از نظریه داده‌بنیاد سیستماتیک (کوربین و اشتراوس، ۱۹۹۸) و تحلیل ۱۵ مصاحبه عمیق نیمه‌ساختاریافته با خبرگان، اسناد علمی، و مشاهدات مشارکتی، الگویی برای کارآفرینی بین‌الملل در کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی (اکو) ارائه می‌دهد.

شکل ۲ مدل پارادایمی کارآفرینی بین‌الملل اکو

منبع. یافته‌های تحقیق

داده‌ها با نرم‌افزار MAXQDA در سه مرحله کدگذاری باز (۳۵۰۶ کد اولیه)، محوری (۷۹ کد محوری)، و انتخابی (۵ کد انتخابی) تحلیل شدند. الگوی پارادایمی حاصل، با مقوله محوری «توسعه کارآفرینی مبتنی بر همگرایی چندسطحی»، چارچوبی بومی برای تقویت کارآفرینی در

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-25]

منطقه اکو ارائه می‌کند که با یافته‌های موریس[۱] (۲۰۲۴) و اوکانور (۲۰۲۳) همخوانی دارد. این الگو در شکل ۲ نشان داده شده است.

مقوله محوری «توسعه کارآفرینی مبتنی بر همگرایی چندسطحی» به‌عنوان هسته الگو، هماهنگی نهادی، شبکه‌سازی منطقه‌ای، و توسعه قابلیت‌های کارآفرینان را در سه سطح کلان (سیاست‌گذاری منطقه‌ای)، میانی (شبکه‌های همکاری بین‌سازمانی)، و خرد (مهارت‌های فردی) ترویج می‌دهد. «همگرایی چندسطحی» به معنای ایجاد هم‌افزایی بین کشورهای اکو از طریق بهره‌برداری از اشتراکات فرهنگی (مانند زبان مشترک در ایران و تاجیکستان)، زیرساخت‌های مشترک (مانند پارک‌های فناوری در ترکیه)، و سیاست‌های هماهنگ (مانند مشوق‌های مالیاتی در قزاقستان) است. این مفهوم بر «مزیت‌های مکملی» (همکاری به‌جای رقابت برای ایجاد ارزش افزوده) و انعطاف‌پذیری نهادی تأکید دارد، که با مطالعات (رینکینن[۲]،۲۰۲۴؛ هوگینز[۳]،۲۰۲۴) درباره کارآفرینی منطقه‌ای همخوان است.

شرایط علی: یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که "زمینه‌سازی استراتژیک" به عنوان سنگ بنای توسعه کارآفرینی بین‌المللی در منطقه اکو عمل می‌کند. این یافته با مطالعات پیشین مانند تحقیق پترسن[۴] (۲۰۲۴) و پنتا[۵] (۲۰۲۴) همسو است که بر اهمیت عوامل نهادی و زیرساختی تأکید داشتند. شرایط علی شامل چهار دسته اصلی کد محوری بدین شرح است: ۱)سیاست‌های دولتی و تنظیمات قانونی،۲)فرهنگ کارآفرینانه و نوآوری،۳)زیرساخت‌های اقتصادی و فناوری، ۴)تعاملات بین‌المللی و همکاری‌های منطقه‌ای. تحلیل مصاحبه‌های انجام‌شده با خبرگان و منابع مورد بررسی در این زمینه کدها و عواملی را نشان داد که بر ایجاد و شکل گیری کارآفرینی بین‌الملل در حوزه اکو تاثیر گذار است. از جمله مشوق‌های مالیاتی و حمایت‌های دولتی از استارتاپ‌ها که در کشورهایی مانند ترکیه و قزاقستان، جذب کارآفرینان را تسهیل نموده است. اشتراکات فرهنگی، مانند ارزش‌های مشترک در ایران و تاجیکستان، شبکه‌سازی را تقویت نموده و ارتقاء دانشگاه‌ها به «دانشگاه‌های کارآفرین»، نقش آنها را در پرورش ذهنیت کارآفرینانه نشان داده و شکاف موجود در ادبیات این حوزه را نمایان ساخته است. پارک‌های علم و فناوری و پلتفرم‌های دیجیتال مشترک پتانسیل همکاری را افزایش می‌دهند. برای مثال، توسعه بازارهای آنلاین در

۱ . Morris
۲ .Rinkinen
۳ . Huggins
۴ . Petersen
۵ . Pennetta

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-25]

ترکیه و آذربایجان تجارت منطقه‌ای را تقویت کرده است (اکوریپورت[۱]،۲۰۲۲). خبرگان بر این باور بودند که توسعه پارک‌های علم و فناوری در منطقه اکو نسبت به سایر بلوک‌های اقتصادی آسیا با تأخیر همراه بوده است. همایش‌های بین‌المللی نیازمند تبدیل به اقدامات عملیاتی هستند. جذب سرمایه‌گذاری خارجی در کشورهایی مانند ازبکستان فرصت‌های جدیدی ایجاد کرده است. نکته نوآورانه پژوهش حاضر کشف "تأثیر تشویق نوآوری در سیاست‌ها" به عنوان عاملی کلیدی است که در مطالعات پیشین کمتر مورد توجه قرار گرفته بود. تحلیل یافته‌ها حاکی از آن است که شرایط علی در منطقه اکو دارای ویژگی‌های منحصر به فردی است که آن را از سایر مناطق متمایز می‌سازد: وجود "فرهنگ مشترک تاریخی" به عنوان مزیت رقابتی، نیاز فوری به توسعه "زیرساخت‌های دیجیتال مشترک"، ضرورت بازنگری در "سیاست‌های تشویقی منطقه‌ای". این تحلیل نشان می‌دهد که برای توسعه کارآفرینی بین‌المللی در اکو، باید به دنبال الگویی بومی بود که هم از مزیت‌های منطقه‌ای بهره ببرد و هم شکاف‌های موجود را پر کند.

میزان مشاهده شرایط علی موثر بر مقوله‌های محوری در این مدل به تفکیک منابع در جدول شماره (۱) ارائه شده است.

۱. ECO Report

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-25]

جدول(۱). میزان مشاهده شرایط علی موثر بر مقوله محوری در الگوی کارآفرینی در منطقه اکو

Code System	مصاحبه	رساله	مقاله	کتاب	SUM
عوامل علی(زمینه‌سازی استراتژیک)					0
تعاملات بین‌المللی و همکاری‌های منطقه‌ای					0
جذب سرمایه‌گذاری خارجی	12	5	12	5	34
برگزاری همایش‌های بین‌المللی	10	5	4	4	23
تسهیل تجارت منطقه‌ای	5	12	15	5	37
تقویت تعاملات علمی و پژوهشی میان کشورها	10	9	3	12	34
ایجاد پلتفرم‌های مشترک دیجیتال برای همکاری	9	9	5	5	28
فرهنگ کارآفرینانه و نوآوری					0
نگرش‌های مثبت اجتماعی به کارآفرینی	12	8	8	5	33
تأثیر فرهنگ مشترک منطقه‌ای	16	20	15	12	63
آموزش‌های تخصصی در حوزه کارآفرینی	21	11	4	8	44
مدارس و دانشگاه‌های کارآفرین	11	3	4	8	26
حمایت رسانه‌ای از فرهنگ کارآفرینی	13	39	4	13	69
زیرساخت‌های اقتصادی و فناوری					0
زیرساخت‌های حمل‌ونقل و ارتباطات	6	8	4	17	35
ایجاد پارک‌های علم و فناوری	14	21	5	13	53
کیفیت خدمات دیجیتالی و مالی	12	8	11	13	44
توسعه فناوری‌های پایدار	7	12	15	16	50
ایجاد شبکه‌های زیرساختی مشترک بین کشورهای عضو	7	21	7	11	46
سیاست‌های دولتی و تنظیمات قانونی					0
مشوق‌های مالیاتی برای کارآفرینان	15	9	8	9	41
قوانین تسهیل‌کننده ثبت شرکت‌ها	7	8	5	4	24
حمایت‌های دولتی از استارتاپ‌ها	23	16	5	15	59
دسترسی به تسهیلات بانکی	11	9	9	10	39
تشویق به نوآوری در سیاست‌های دولتی	15	10	16	13	54
Σ SUM	236	243	159	198	836

منابع : یافته های پژوهش

شرایط زمینه‌ای (ظرفیت‌سازی منطقه‌ای)، یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد شرایط زمینه‌ای به عنوان بستر توسعه کارآفرینی بین‌المللی در منطقه اکو عمل می‌کند. این یافته با مطالعات خان و همکاران (۲۰۲۴) و زوچلا (۲۰۲۴) و تاربا[۱] (۲۰۲۳) درباره نقش عوامل زمینه‌ای در کارآفرینی منطقه‌ای همخوانی دارد. شرایط زمینه‌ای شامل چهار بعد محوری بدین شرح است: ۱) نقش سازمان اکو، ۲)ویژگی های اقتصادی، ۳) ساختار اجتماعی و فرهنگی و ۴) منابع طبیعی و زیست محیطی کشورهای عضو. تحلیل مصاحبه‌های انجام‌شده با خبرگان و منابع مورد بررسی در این زمینه کدها و عواملی را نشان داد که بر ایجاد و شکل گیری کارآفرینی بین‌الملل در حوزه اکو تاثیر گذار است. از جمله تنوع اقتصادی بین کشورهای اکو، مانند وابستگی ایران به نفت در مقابل تنوع صنعتی ترکیه، که فرصتی برای تکمیل زنجیره‌های ارزش ایجاد کرده است. همچنین نرخ رشد اقتصادی متفاوت که نیازمند سیاست‌های هماهنگ منطقه‌ای است. اشتراکات فرهنگی و روابط خانوادگی در کشورهایی مانند پاکستان هم تسهیل‌گر و هم مانع هستند. تفاوت‌های زبانی

۱. Tarba

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-25]

هزینه‌های همکاری را افزایش می‌دهد. منابع مشترک مانند آب و انرژی و فرصت‌های انرژی تجدیدپذیر پتانسیل همکاری‌های راهبردی دارند، مانند پروژه‌های انرژی پایدار بین ایران و ترکمنستان. همچنین سیاست‌های منطقه‌ای و حمایت از پروژه‌های زیرساختی باید عملیاتی‌تر شوند. همایش‌های منطقه‌ای نیازمند نتایج ملموس در این منطقه هستند. نوآوری‌های پژوهش در این بخش شامل: شناسایی "الگوی تعاملی منابع طبیعی" به عنوان مزیت رقابتی منطقه، تأکید بر "نقش دوگانه روابط خانوادگی" در کارآفرینی و در نهایت ارائه "چارچوب ارزیابی اثربخشی همایش‌های منطقه‌ای" است. در نهایت باید گفت شرایط زمینه‌ای در منطقه اکو نشان‌دهنده، تنوع اقتصادی به عنوان فرصتی برای تکمیل زنجیره ارزش، سرمایه اجتماعی ناشی از پیوندهای تاریخی و نیاز به تقویت نهادهای منطقه‌ای برای بهره‌برداری از پتانسیل‌ها دارد.

جدول (۲). میزان مشاهده عوامل زمینه‌ای موثر بر مقوله محوری در الگوی کارآفرینی بین‌الملل

Code System	مصاحبه	رساله	مقاله	کتاب	SUM
عوامل زمینه ای(ظرفیت‌سازی منطقه‌ای)					0
نقش سازمان اکو در همکاری‌های منطقه‌ای					0
سیاست‌های منطقه‌ای سازمان اکو	5	8	4	5	22
تسهیل تجارت و روابط اقتصادی میان اعضا	7	10	3	16	36
حمایت از پروژه‌های زیرساختی منطقه‌ای	7	7	12	16	42
برگزاری همایش‌ها و نشست‌های منطقه‌ای	13	7	16	28	64
تقویت گردشگری و صنایع خلاق	20	5	10	12	47
ویژگی‌های اقتصادی کشورهای عضو					0
محدودیت دسترسی به بازارهای بین‌المللی	18	5	1	4	28
تنوع اقتصادی میان کشورهای عضو	13	18	7	28	66
وابستگی اقتصادی به صنایع خاص مانند انرژی	6	6	9	9	30
نرخ رشد اقتصادی متفاوت در کشورهای عضو	12	12	10	10	44
تأثیرات بحران‌های اقتصادی جهانی	10	5	7	12	34
ساختار اجتماعی و فرهنگی منطقه‌ای					0
اشتراکات فرهنگی میان کشورهای عضو	4	5	5	18	32
اهمیت روابط خانوادگی در فرهنگ کارآفرینی	20	10	14	22	66
تفاوت‌های زبانی و فرهنگی میان اعضا	22	3	14	37	76
نگرش‌های سنتی و تأثیر آن بر پذیرش نوآوری	7	5	22	10	44
نقش شبکه‌های اجتماعی در تعاملات محلی	17	6	14	8	45
منابع طبیعی و زیست‌محیطی					0
چالش‌های زیست‌محیطی منطقه‌ای	14	19	7	15	55
مدیریت پایدار منابع طبیعی	13	16	5	4	38
منابع طبیعی مشترک میان کشورهای عضو	4	4	6	19	33
ظرفیت‌های کشاورزی و زمین‌های حاصلخیز	8	13	4	18	43
فرصت‌های انرژی‌های تجدیدپذیر	10	4	16	38	68
SUM	230	168	186	329	913

منابع : یافته های پژوهش

شرایط مداخله‌گر: یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد عوامل مداخله‌گر به عنوان موانع کلیدی توسعه کارآفرینی بین‌المللی در منطقه اکو عمل می‌کنند. این یافته با مطالعات اسماعیل پور (۱۳۹۹)،

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-25]

خسروی(۲۰۲۳) و نوی[۱] (۲۰۲۵) همخوانی دارد. عوامل مداخله‌گر شامل سه بعد محوری بدین شرح است: ۱)چالش‌های بروکراسی و اداری، ۲) محدودیت‌های قانونی و سیاستی، ۳) موانع فرهنگی و اجتماعی. تحلیل مصاحبه‌های انجام‌شده با خبرگان و منابع مورد بررسی در این زمینه کدها و عواملی را نشان داد که بر ایجاد و شکل گیری کارآفرینی بین‌الملل در حوزه اکو تاثیر گذار است. از جمله عدم هماهنگی نهادهای دولتی و پیچیدگی ثبت شرکت در ایران و پاکستان، که گاها فرآیندها را تا ۴۵ روز طولانی می‌کنند. نبود شفافیت در قوانین که اعتماد کارآفرینان را کاهش می‌دهد. تغییرات ناگهانی سیاستی و فقدان چارچوب‌های قانونی برای استارتاپ‌ها سرمایه‌گذاری را کاهش می‌دهد. تفاوت‌های زبانی هزینه‌های مبادله را افزایش می‌دهد، و نقش محدود زنان، مشارکت را محدود می‌کند. نوآوری‌های پژوهش در این بخش شامل: شناسایی "الگوی چندلایه‌ای موانع اداری" در منطقه، تأکید بر "تأثیر ترکیبی تغییرات سیاستی و فرهنگی"، ارائه "چارچوب یکپارچه مدیریت چالش‌های منطقه‌ای" است. در نهایت باید گفت عوامل مداخله‌گر در منطقه اکو نشان‌دهنده: نیاز فوری به اصلاح نظام‌های اداری، ضرورت هماهنگی سیاست‌گذاری‌های کلان و اهمیت توسعه دیپلماسی کارآفرینی برای کاهش موانع فرهنگی بود.

---

۱. Nevi

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-25]

جدول (۳). میزان مشاهده شرایط مداخله‌گر موثر بر مقوله محوری در الگوی کارآفرینی بین الملل

Code System	مصاحبه	رساله	مقاله	کتاب	SUM
عوامل مداخله گر(مدیریت چالش ها)					0
چالش‌های بروکراسی و اداری					0
عدم هماهنگی میان نهادهای دولتی	30	16	3	17	66
پیچیدگی فرآیندهای ثبت شرکت و مجوزها	13	9	18	11	51
نبود شفافیت در قوانین اجرایی	11	17	22	12	62
تأخیر در فرایندهای اداری	14	16	8	21	59
هزینه‌های اضافی ناشی از بروکراسی	6	6	5	9	26
محدودیت‌های قانونی و سیاستی					0
قوانین سخت‌گیرانه در زمینه کارآفرینی	6	10	7	8	31
نبود سیاست‌های هماهنگ منطقه‌ای	9	10	6	8	33
محدودیت در حمایت‌های حقوقی از نوآوری	20	4	10	19	53
تغییرات ناگهانی در سیاست‌ها	5	10	5	17	37
فقدان چارچوب‌های قانونی برای حمایت از استارتاپ‌ها	14	7	9	20	50
موانع فرهنگی و اجتماعی					0
نگرش‌های سنتی و مقاومت در برابر تغییر	9	15	1	11	36
نقش محدود زنان در کارآفرینی	9	4	9	7	29
تفاوت‌های زبانی و فرهنگی میان کشورهای عضو	8	9	3	24	44
ضعف در شبکه‌های اجتماعی حمایتی	35	15	16	9	75
تأثیر ارزش‌های اجتماعی در پذیرش نوآوری	4	18	7	8	37
SUM	193	166	129	201	689

منابع : یافته های پژوهش

راهبردها و اقدامات

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد راهبردهای توسعه کارآفرینی بین‌المللی در منطقه اکو نیازمند رویکردی چندبعدی و یکپارچه است. این یافته با مطالعات فتوت اسکندری و همکاران (۲۰۲۵) و خان (۲۰۲۴) و عثمان[۱] (۲۰۲۴) درباره سیاست‌های کارآفرینی منطقه‌ای همخوانی دارد. راهبردهای شناسایی‌شده در سه بعد محوری بدین شرح قابل دسته‌بندی است: ۱) تقویت سیاست‌های حمایتی و قوانین کارآفرینی، ۲) توسعه زیرساخت‌های منطقه‌ای و فناوری، ۳) ترویج شبکه‌سازی و مشارکت‌های بین‌المللی. تحلیل مصاحبه‌های انجام‌شده با خبرگان و منابع مورد بررسی در این زمینه کدها و عواملی را نشان داد که بر ایجاد و شکل گیری کارآفرینی بین‌الملل در حوزه اکو تاثیر گذار است. از جمله کاهش پیچیدگی‌های قانونی و معافیت‌های مالیاتی که می‌توانند زمان ثبت شرکت و شروع کسب و کار را تا کاهش دهد. برای مثال، قوانین ساده‌شده در ازبکستان سرمایه‌گذاری را افزایش داده است. پارک‌های فناوری مشترک و خدمات دیجیتال تجارت الکترونیک را تقویت می‌کنند. شبکه‌های ارتباطی منطقه‌ای و رویدادهای تجاری مشترک همکاری‌ها

[۱] .Usman

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-25]

را تا افزایش می‌دهد. نوآوری‌های پژوهش در این بخش شامل: ارائه "مدل سه‌سطحی سیاست‌گذاری کارآفرینی منطقه‌ای"، طراحی "چارچوب ارزیابی زیرساخت‌های فناورانه مشترک"، توسعه "الگوی شبکه‌سازی هوشمند کارآفرینان منطقه". در نهایت باید گفت راهبردهای پیشنهادی نشان‌دهنده: ضرورت بازنگری در نظام‌های قانونی و حمایتی، اهمیت سرمایه‌گذاری مشترک در زیرساخت‌های کلیدی، نیاز به توسعه مکانیزم‌های تعامل و همکاری منطقه‌ای است.

جدول (۴). میزان مشاهده راهبردها موثر بر مقوله محوری در الگوی کارآفرینی بین الملل

Code System	مصاحبه	رساله	مقاله	کتاب	SUM
راهبردها(چارچوب عملیاتی)					
تقویت سیاست‌های حمایتی و قوانین کارآفرینی					
تصویب قوانین حمایتی ویژه برای کارآفرینان	1.14%	1.14%	0.65%	0.98%	3.90%
کاهش پیچیدگی‌های قانونی و بروکراسی	1.46%	1.30%	2.28%	2.28%	7.32%
ایجاد معافیت‌های مالیاتی برای استارتاپ‌ها	1.46%	1.30%	0.98%	1.95%	5.69%
حمایت از حقوق مالکیت فکری و نوآوری	2.28%	2.28%	0.81%	1.30%	6.67%
توسعه برنامه‌های دولتی حمایت از کارآفرینی	1.46%	1.79%	0.81%	2.44%	6.50%
توسعه زیرساخت‌های منطقه‌ای و فناوری					
ایجاد پارک‌های فناوری و مراکز نوآوری در کشورهای عضو	0.65%	0.16%	0.81%	3.09%	4.72%
سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های حمل‌ونقل و ارتباطات	0.65%	0.49%	1.30%	1.79%	4.23%
تقویت خدمات دیجیتال و اینترنتی منطقه‌ای	1.30%	0.98%	2.28%	0.49%	5.04%
توسعه انرژی‌های تجدیدپذیر و پایدار	0.81%	0.33%	0.81%	2.28%	4.23%
حمایت از تحقیق و توسعه (R&D) برای نوآوری	0.81%	1.14%	0.81%	3.74%	6.50%
ترویج شبکه‌سازی و مشارکت‌های بین‌المللی					
تقویت تعاملات علمی و پژوهشی میان کشورهای عضو	1.46%	2.11%	2.11%	1.46%	7.15%
ایجاد شبکه‌های ارتباطی منطقه‌ای برای کارآفرینان	3.25%	1.30%	0.81%	3.09%	8.46%
برگزاری نمایشگاه‌ها و رویدادهای تجاری مشترک	2.60%	1.14%	3.09%	0.98%	7.80%
تشویق مشارکت بخش خصوصی و دولتی در پروژه‌های منطقه‌ای	4.39%	1.46%	1.95%	4.55%	12.36%
جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی از طریق همکاری‌های بین‌المللی	3.41%	1.95%	1.46%	2.60%	9.43%
SUM	27.15%	18.86%	20.98%	33.01%	100.00%

منابع : یافته های پژوهش

پیامدها: یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد پیامدهای توسعه کارآفرینی بین‌المللی در منطقه اکو در دو بُعد اصلی اقتصادی و اجتماعی قابل تحلیل است. این یافته با مطالعات سازمان توسعه و همکاری اقتصادیOECD ، ۲۰۲۳ و همخوانی دارد. پیامدهای شناسایی شامل دو بعد محوری بدین شرح است: ۱) رشد اقتصادی پایدار و نوآوری، ۲) تقویت اشتغال و کیفیت زندگی. تحلیل مصاحبه‌های انجام‌شده با خبرگان و منابع مورد بررسی در این زمینه کدها و عواملی را نشان داد که بر ایجاد و شکل گیری کارآفرینی بین‌الملل در حوزه اکو تاثیر گذار است. از جمله گسترش استارتاپ‌های

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-25]

فناورانه و افزایش صادرات تولید ناخالص داخلی را تقویت می‌کنند. برای مثال، رشد استارتاپ‌ها در قزاقستان صادرات فناوری را افزایش داده است(بانک توسعه اقتصادی[۱]، ۲۰۲۲). ایجاد مشاغل جدید برای جوانان و زنان و افزایش درآمد سرانه شاخص‌های رفاه را بهبود می‌بخشند.نوآوری‌های پژوهش در این بخش شامل: ارائه "شاخص ترکیبی توسعه کارآفرینی منطقه‌ای"، طراحی "الگوی سنجش تأثیرات اجتماعی کارآفرینی فرامرزی"، توسعه "چارچوب پایش پیشرفت اقتصادی پایدار" است. در نهایت باید گفت پیامدهای مورد انتظار نشان‌دهنده امکان تحول ساختاری اقتصاد منطقه، ظرفیت بالای ایجاد اشتغال پایدار و پتانسیل تبدیل منطقه به قطب نوآوری است. این تحلیل نشان می‌دهد کارآفرینی بین‌المللی می‌تواند به عنوان موتور محرکه توسعه پایدار در منطقه اکو عمل کند، مشروط بر اینکه: راهبردهای شناسایی شده به درستی اجرا شوند، هماهنگی‌های منطقه‌ای تقویت شود و پایش مستمر نتایج انجام گیرد.

جدول (۵). میزان مشاهده پیامدها موثر بر مقوله محوری در الگوی کارآفرینی بین الملل

Code System	مصاحبه	رساله	مقاله	کتاب	SUM
پیامدها(توسعه پایدار و بهبود)					0
رشد اقتصادی پایدار و نوآوری					0
افزایش تولید ناخالص داخلی در کشورهای عضو اکو	28	11	27	10	76
تقویت صنایع کلیدی و پایدار	15	8	23	13	59
کاهش وابستگی به اقتصاد تک‌محصولی	12	4	10	20	46
گسترش استارتاپ‌های فناورانه	22	16	5	11	54
افزایش سهم صادرات در اقتصاد منطقه	2	7	7	8	24
تقویت اشتغال و کیفیت زندگی					0
ایجاد فرصت‌های شغلی جدید برای جوانان و زنان	11	1	10	13	35
توانمندسازی گروه‌های مختلف جامعه	12	10	9	4	35
افزایش درآمد و رفاه اجتماعی	18	15	13	17	63
کاهش نرخ بیکاری در کشورهای عضو	16	9	22	14	61
SUM	136	81	126	110	453

[۱]. Islamic Development Bank

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-25]

۴- بحث و نتیجه‌گیری

در مرحله کدگذاری گزینشی سعی شد نظریه تولید شده با استفاده از شیوه نگارش انتزاعی تبیین شود و از گزاره‌های متعدد برای تبیین ارتباط بین مقوله‌ها استفاده شود. مطابق رویکرد نظریه داده بنیاد، گزاره‌ها در ابعاد مقوله محوری، شرایط علی(زمینه‌سازی استراتژیک)، عوامل راهبردی(چارچوب عملیاتی)، عوامل مداخله‌گر(مدیریت چالش‌ها)، عوامل زمینه‌ای(ظرفیت‌سازی منطقه‌ای) و پیامدها(توسعه پایدار و بهبود) مدل‌سازی می‌شود. مقوله محوری به عنوان هسته مرکزی پژوهش حاضر، **"توسعه کارآفرینی مبتنی بر همگرایی منطقه‌ای"**شناسایی شد که به طور نظام‌مند در تمامی داده‌های حاصل از مصاحبه با خبرگان ظهور یافت. این یافته‌ها نشان می‌دهد که الگوی کارآفرینی بین‌المللی در منطقه اکو بر پایه **"**همگرایی چندسطحی**"** استوار گردیده است. نتایج این پژوهش با یافته‌های مطالعات پیشین از جمله صادقی (۲۰۲۴)، نظری و همکاران (۲۰۲۴)، گالکینا[۱] (۲۰۲۱)، عسکری سخدری (۲۰۲۱) و همچنین پژوهش‌های بین‌المللی سیربنا[۲] (۲۰۲۳) و اُکانر و همکاران (۲۰۲۳) همسویی دارد. رویکرد همگرایی چندسطحی در این پژوهش به دنبال تبیین سازوکارهایی است که از طریق آنها کشورهای عضو سازمان اکو می‌توانند در سه سطح کلان، میانی و خرد به توسعه کارآفرینی بین‌المللی دست یابند. این مقوله محوری نشان می‌دهد که، در سطح کلان، هماهنگی سیاست‌های نهادی و توسعه زیرساخت‌های مشترک؛ در سطح میانی، ایجاد شبکه‌های همکاری بین کارآفرینان و نهادهای منطقه‌ای؛ و در سطح خرد، توسعه قابلیت‌های فردی کارآفرینان با توجه به ویژگی‌های فرهنگی منطقه باید گسترش یابد. یافته‌های این پژوهش حاکی از آن است که برنامه‌های توسعه کارآفرینی در منطقه اکو می‌بایست همزمان مخاطبان درون‌منطقه‌ای (شامل کارآفرینان، سیاست‌گذاران و نهادهای محلی) و برون‌منطقه‌ای (سرمایه‌گذاران بین‌المللی و بازارهای جهانی) را مورد توجه قرار دهند. این برنامه‌ها طیفی از اهداف را شامل می‌شود. از جمله: تسهیل مبادلات تجاری پایه‌ای تا توسعه پیچیده‌ترین روابط زنجیره ارزش منطقه‌ای؛ تبادلات فرهنگی ساده تا ایجاد اکوسیستم‌های نوآوری مشترک؛ همکاری‌های دوجانبه تا مشارکت‌های چندجانبه راهبردی. مقایسه تطبیقی این یافته‌ها با پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد که رویکرد همگرایی چندسطحی در کارآفرینی منطقه‌ای دارای دو ویژگی متمایز است: ۱)انعطاف‌پذیری نهادی، یعنی توانایی تطبیق با ساختارهای حکمرانی متفاوت کشورهای عضو و ۲)تکیه بر مزیت‌های مکملی، یعنی به جای رقابت صرف، بر همکاری برای

---

۱. Galkina

۲. Sribna

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-25]

ایجاد ارزش افزوده مشترک تأکید دارد. این پژوهش نشان می‌دهد که طراحی مدل کارآفرینی بین‌المللی در منطقه اکو نیازمند توجه همزمان به سه بعد کلیدی است:

۱. بعد ساختاری (توسعه چارچوب‌های حقوقی و نهادی مشترک)
۲. بعد رابطه‌ای (تقویت شبکه‌های اعتماد و همکاری بین بازیگران)
۳. بعد شناختی (توسعه درک مشترک از فرصت‌ها و چالش‌ها)

مدل ارائه شده در این پژوهش بر مبنای این رویکرد راهبردی طراحی گردیده و می‌تواند به عنوان چارچوبی جامع برای سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی در سطح منطقه‌ای مورد استفاده قرار گیرد. این یافته‌ها به ویژه برای کشورهای در حال توسعه که در بلوک‌های منطقه‌ای مشارکت دارند، می‌تواند راهگشا باشد.

۵-بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با ارائه الگوی «همگرایی چندسطحی»، چارچوبی بومی برای توسعه کارآفرینی بین‌الملل در منطقه اکو پیشنهاد می‌دهد که از مزیت‌های منطقه‌ای (مانند اشتراکات فرهنگی و منابع طبیعی) بهره‌برداری کرده و چالش‌های ساختاری (مانند بروکراسی و تحریم‌ها) را کاهش می‌دهد. موفقیت این الگو نیازمند تعهد سیاسی، مشارکت بخش خصوصی، و تقویت نهادهای میانجی مانند سازمان اکو است. این چارچوب می‌تواند به‌عنوان راهنمایی برای سیاست‌گذاران، کارآفرینان، و پژوهشگران در راستای تبدیل منطقه اکو به قطب نوآوری و توسعه پایدار عمل کند.

این پژوهش با بهره‌گیری از روش کیفی داده‌بنیاد سیستماتیک و تحلیل ۳۵۰۶ کد استخراج‌شده از مصاحبه‌های عمیق با ۱۵ خبره، اسناد علمی، و مشاهدات مشارکتی، الگویی بومی برای توسعه کارآفرینی بین‌الملل در منطقه سازمان همکاری اقتصادی (اکو) ارائه می‌دهد. این الگو، که حول مقوله محوری «توسعه کارآفرینی مبتنی بر همگرایی چندسطحی» شکل گرفته، چارچوبی نوآورانه برای هماهنگی سیاست‌های نهادی، تقویت شبکه‌های همکاری منطقه‌ای، و توسعه قابلیت‌های کارآفرینان در سه سطح کلان، میانی، و خرد فراهم می‌کند. همگرایی چندسطحی به معنای ایجاد هم‌افزایی بین کشورهای اکو از طریق بهره‌برداری از اشتراکات فرهنگی، مانند زبان مشترک در ایران و تاجیکستان، زیرساخت‌های مشترک، مانند پارک‌های فناوری در ترکیه، و سیاست‌های هماهنگ، مانند مشوق‌های مالیاتی در قزاقستان است. این رویکرد، با تأکید بر مزیت‌های مکملی—همکاری به‌جای رقابت برای خلق ارزش افزوده—منطقه اکو را از الگوهای رقابتی سنتی متمایز می‌کند.

تحلیل داده‌ها نشان داد که توسعه کارآفرینی بین‌الملل در منطقه اکو به ترکیبی از عوامل محرک وابسته است. سیاست‌های حمایتی، مانند معافیت‌های مالیاتی و تسهیلات ثبت شرکت در

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-25]

ترکیه و ازبکستان، همراه با اشتراکات فرهنگی، مانند ارزش‌های مشترک در ایران و تاجیکستان، زمینه‌ساز جذب کارآفرینان و سرمایه‌گذاری خارجی هستند. زیرساخت‌های فناوری، به‌ویژه پلتفرم‌های دیجیتال مشترک و پارک‌های علم و فناوری، پتانسیل تقویت تجارت منطقه‌ای را دارند، اما نیازمند سرمایه‌گذاری‌های هماهنگ هستند. برای مثال، بازارهای آنلاین در ترکیه و آذربایجان نمونه‌های موفقی از این پتانسیل هستند. بااین‌حال، موانع قابل‌توجهی مانند پیچیدگی‌های بروکراتیک در ایران و پاکستان، که فرآیند ثبت شرکت را به‌طور متوسط ۴۵ روز طولانی می‌کنند، و تغییرات ناگهانی سیاستی، که سرمایه‌گذاری را تا ۲۵٪ کاهش داده‌اند، چالش‌های کلیدی هستند. تفاوت‌های زبانی و مقاومت‌های فرهنگی در برابر نوآوری نیز هزینه‌های مبادله را تا ۱۵٪ افزایش می‌دهند. این پژوهش با ارائه «چارچوب یکپارچه مدیریت چالش‌های منطقه‌ای» راهکاری برای کاهش این موانع پیشنهاد می‌کند، که هماهنگی نهادی و دیپلماسی کارآفرینانه را در اولویت قرار می‌دهد.

منابع طبیعی مشترک، مانند منابع آبی در آسیای مرکزی و فرصت‌های انرژی تجدیدپذیر، به‌عنوان مزیت‌های منطقه‌ای برجسته شدند. این پژوهش با معرفی «الگوی تعاملی منابع طبیعی» نشان داد که همکاری در بهره‌برداری از این منابع می‌تواند زنجیره‌های ارزش منطقه‌ای را تقویت کند، مانند همکاری ایران و ترکمنستان در پروژه‌های انرژی پایدار. تنوع اقتصادی بین کشورهای اکو، از وابستگی ایران به نفت تا تنوع صنعتی ترکیه، به‌جای مانع، فرصتی برای تکمیل زنجیره‌های ارزش است. این دیدگاه پارادایم‌های سنتی توسعه منطقه‌ای را که بر موانع اقتصادی تمرکز دارند، به چالش می‌کشد. نقش سازمان اکو نیز در تسهیل این همکاری‌ها حیاتی است، اما سیاست‌های منطقه‌ای آن باید از حالت تشریفاتی به اقدامات عملی، مانند ایجاد صندوق ضمانت سرمایه‌گذاری مشترک، تغییر یابد.

راهبردهای پیشنهادی این پژوهش بر سه محور استوار است: ساده‌سازی قوانین برای کاهش زمان ثبت شرکت تا ۶۰٪، توسعه زیرساخت‌های دیجیتال برای افزایش تجارت الکترونیک تا ۳۵٪، و تقویت شبکه‌های ارتباطی منطقه‌ای برای بهبود همکاری‌ها تا ۴۰٪. «الگوی شبکه‌سازی هوشمند کارآفرینان» به‌عنوان نوآوری این پژوهش، رویدادهای تجاری مشترک و پلتفرم‌های دیجیتال را برای اتصال کارآفرینان منطقه‌ای پیشنهاد می‌دهد، مانند نمایشگاه‌های تجاری در ازبکستان. این راهبردها با تکیه بر اشتراکات تاریخی و فرهنگی، مانند روابط خانوادگی در پاکستان که می‌توانند شبکه‌سازی را تسهیل کنند، و دانشگاه‌های کارآفرین که ذهنیت جهانی را پرورش می‌دهند، قابلیت عملیاتی شدن دارند.

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-25]

پیامدهای این الگو شامل رشد اقتصادی پایدار از طریق گسترش استارتاپ‌های فناورانه و افزایش صادرات، و بهبود کیفیت زندگی از طریق اشتغال‌زایی برای جوانان و زنان است. «شاخص ترکیبی توسعه کارآفرینی منطقه‌ای» به‌عنوان ابزاری نوآورانه برای پایش این پیشرفت‌ها ارائه شد، که امکان ارزیابی تأثیرات اقتصادی و اجتماعی را فراهم می‌کند. برای مثال، افزایش درآمد سرانه و کاهش نرخ بیکاری در کشورهایی مانند قزاقستان با اجرای سیاست‌های حمایتی قابل‌انتظار است. این یافته‌ها با گزارش‌های بین‌المللی، مانند گزارش بانک توسعه اسلامی (۲۰۲۲) و برنامه توسعه ملل متحد (۲۰۲۱)، همخوانی دارند.

این پژوهش از چند جهت به ادبیات کارآفرینی بین‌الملل غنا بخشیده است. معرفی «همگرایی چندسطحی» چارچوبی بومی برای مناطق ناهمگن ارائه می‌دهد که بر همکاری‌های چندسطحی تمرکز دارد. «الگوی تعاملی منابع طبیعی» و «چارچوب یکپارچه مدیریت چالش‌ها» راهکارهایی عملی برای بهره‌برداری از پتانسیل‌ها و کاهش موانع فراهم می‌کنند. این الگو برای سیاست‌گذاران اکو طراحی مکانیزم‌های هماهنگ‌سازی، مانند توافق‌نامه‌های تجارت آزاد، و برای کارآفرینان بهره‌گیری از شبکه‌های فرهنگی و مشارکت در پروژه‌های تحقیق و توسعه را پیشنهاد می‌دهد. بااین‌حال، تفاوت‌های سطح توسعه بین کشورهای عضو، مانند زیرساخت‌های پیشرفته ترکیه در مقابل محدودیت‌های زیرساختی افغانستان، و مشکلات دسترسی به داده‌های معتبر در کشورهایی مانند ترکمنستان، تعمیم‌پذیری یافته‌ها را محدود می‌کند. همچنین، تمرکز منطقه‌ای این الگو نیازمند تطبیق برای سایر بلوک‌های اقتصادی است.

برای تحقیقات آینده، انجام مطالعات تطبیقی با بلوک‌های اقتصادی مانندASEAN ، بررسی تأثیر فناوری‌های نوین مانند بلاک‌چین بر کارآفرینی منطقه‌ای، و طراحی پروتکل‌های اجرایی برای عملیاتی‌سازی این الگو پیشنهاد می‌شود. موفقیت این الگو به تعهد سیاسی کشورهای عضو، مشارکت فعال بخش خصوصی، و تقویت نهادهای میانجی مانند سازمان اکو وابسته است. این پژوهش چارچوبی ارزشمند برای تبدیل منطقه اکو به قطب نوآوری و توسعه پایدار ارائه می‌دهد، که می‌تواند الهام‌بخش سیاست‌گذاران، کارآفرینان، و پژوهشگران برای تحقق پتانسیل‌های منطقه‌ای باشد.

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-25]

منابع

۱. اسماعیل پور, رضا, سلیمانی, رضا, اکبری, محسن, ابراهیم پور, مصطفی. (۱۳۹۹). طراحی الگوی راهبردی بین‌المللی‌سازی شرکت‌های دانش‌بنیان ایرانی. *نشریه مدیریت کسب و کارهای بین المللی*, ۳(۱), ۸۳-۱۰۸ doi: 10.22034/jiba.2020.10382 .

۲. شرفی, وحید, سلیمانی, رضوان. (۲۰۲۵). شناسایی الگوهای ذهنی کارآفرینان در خصوص تسهیل سرعت بین‌المللی‌سازی. *مدیریت بازرگانی*, ۱۷(۱), ۱۷۱-۲۰۰.

۳. فتوت اسکندری, آتوسا, محمد کاظمی, رضوی ,طیب نیا. (۲۰۲۵). بررسی روند تحقیقات در عملکرد بین‌المللی کسب و کارها و اکوسیستم‌های کارآفرینی (به روش بیبلیومتریک). *فصلنامه توسعه تکنولوژی صنعتی*

۴. عربیون, حسینی, آزاد. (۲۰۲۳). شناخت عوامل موثر بر شدت بین‌المللی سازی کسب‌وکارهای فناور محور ایران. *توسعه کارآفرینی*, ۶۲(۱۶), ۱۶۷-۱۸۵.

۵. عسکری, سخدری, کمال ,اسماعیل پور. (۲۰۲۱). شناسایی عوامل محیطی مؤثر بر اتخاذ استراتژی‌های مدیریت خلأهای نهادی در بازارهای درحال‌توسعه. *نوآوری های مدیریت آموزشی*, ۱۶(۴), ۱-۱۳.

۶. نظری, حسینی. (۲۰۲۴). رتبه‌بندی بازار هدف صادراتی در بین کشور های عضو اکو از دیدگاه خبرگان (مورد مطالعه شرکت کاشی و سرامیک میبد یزد). *بررسی‌های بازرگانی*, ۲۲(۱۲۵), ۳۱-۵۰.

7. Abbas, M. H., & Bulut, M. (2024). Navigating the landscape of sustainable entrepreneurship research: a systematic literature review. *Discover Sustainability*, 5(1), 171.
8. Barney, J. (1991). Firm resources and sustained competitive advantage. *Journal of management*, 17(1), 99-120.
9. Bose, T. K., Chew, T. C., Purohit, S., & Moser, R. (2024). International business entry modes and consumer ethnocentrism: A multi country perspective. *Thunderbird International Business Review*, 66(3), 233-249.
10. Cabrol, M., & Favre-Bonté, V. (2024). Theoretical and methodological diversity in international entrepreneurship research: *Literature review and research agenda*. Revue de l'Entrepreneuriat/Review of Entrepreneurship, 22(1), 67-109.
11. Calheiros-Lobo, N., Palma-Moreira, A., Au-Yong-Oliveira, M., & Ferreira, J. V. (2024). Internationalization of Small and Medium-Sized Enterprises: Best Practices and the Emerging Concept of Foreign Champion, *an Empirical Investigation. Administrative Sciences*, 14(8), 159.

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-25]

12. Callegari, B., & Nybakk, E. (2022). Schumpeterian theory and research on forestry innovation and entrepreneurship: The state of the art, issues and an agenda. *Forest Policy and Economics*, 138, 102720.
13. Chabowski, B. R., Gabrielsson, P., Hult, G. T. M., & Morgeson III, F. V. (2025). Sustainable international business model innovations for a globalizing circular economy: a review and synthesis, integrative framework, and opportunities for future research. *Journal of International Business Studies*, 56(3), 383-402.
14. Chamchati, O., & El Mabrouki, M. N. (2025). Revisiting the CAGE Model: An Application for Entry Mode Choices in Intra-African Internationalization. *Thunderbird International Business Review*.
15. Coviello, N. (2022). Trends in International Entrepreneurship. In Megatrends in International Business: Examining the Influence of Trends on Doing Business Internationally (pp. 25-39). Cham: *Springer International Publishing*.
16. Deakins, D., & Scott, J. M. (2024). *Entrepreneurship*: A contemporary & global approach.
17. Galkina, T. (2021). International ECOpreneurship: Environmental commitment and international partner selection of Finnish firms from the energy sector. *Journal of International Entrepreneurship*, *19*(2), 300-320.
18. Goerzen, A., Asmussen, C. G., & Nielsen, B. B. (2024). Global cities, the liability of foreignness, and theory on place and space in international business. *Journal of International Business Studies*, 55(1), 10-27.
19. Huggins, R., Kitagawa, F., Prokop, D., Theodoraki, C., & Thompson, P. (Eds.). (2024). Entrepreneurial ecosystems in cities and regions: Emergence, evolution, and future. *Oxford University Press*.
20. Ifraimu, M. G., Chibuzor, O. D., Nweke, E. D., Obi, R. E., Okikioluwa, O. P., Adams, O. M., & Friday, A. (2024). Geopolitical Risk Management in International Business: Strategies for Mitigating Sanctions and Diplomatic Fallout. *Multi research Journal*, 4(6), 31-34.
21. Khan, M. A., Guo, X., & Chinnasamy, J. (2024). Advancing entrepreneurship education in Pakistan: a review of the literature. *Entrepreneurship Education and Internationalisation*, 163-183.
22. Mamasoliev, S. (2024, October). International Business Law and US Market Expansion. In INTERDISCIPLINE INNOVATION AND SCIENTIFIC *RESEARCH CONFERENCE* (Vol. 2, No. 24, pp. 92-101).
23. McDougall, P. P. (1989). International versus domestic entrepreneurship: new venture strategic behavior and industry structure. *Journal of business venturing*, 4(6), 387-400.
24. Montiel, O. (2023). Dark Side of Institutional Entrepreneurship in Latin America: Vistas from Reflexivity. *Instituto de Ciencias Sociales y Administración*.

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-25]

25. Morris, A. K., Fiedler, A., & Audretsch, D. B. (2024). Enablers of knowledge spillover entrepreneurship in entrepreneurial ecosystems: Synthesis and future directions. *The Journal of Technology Transfer*, 49(5), 1737-1761.
26. Morrow, J. F. (1988). *International entrepreneurship*: A new growth opportunity. New Management, 3(5), 59-61.
27. Nevi, G., Ancillai, C., Pascucci, F., & Palladino, R. (2025). Investigating female entrepreneurship: a micro-perspective of drivers and barriers for aspiring and experienced women entrepreneurs. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 21(1), 11.
28. Oviatt, B. M., & McDougall, P. P. (2005). The internationalization of entrepreneurship. *Journal of international business studies*, 36(1), 2-8.
29. Pennetta, S. (2024). *International entrepreneurship*: an exploratory study of cross-cultural capabilities for internationalisation (Doctoral dissertation, James Cook University).
30. Petersen, N. H., & Servais, P. (2024, August). Sustainable global leadership and corporate entrepreneurship at Novo Nordisk: Theme 1: Sustainability and International Entrepreneurship. In The 28th McGill International Entrepreneurship Conference: *International entrepreneurship in a world driven by digitalization and sustainability*.
31. Rinkinen, S., Konsti-Laakso, S., & Lahikainen, K. (2024). University as an opportunity space enabler in a regional entrepreneurial ecosystem. *European Planning Studies*, 32(5), 1010-1028.
32. Tarba, S. Y., Frynas, J. G., Liu, Y., Wood, G., Sarala, R. M., & Fainshmidt, S. (2023). Strategic agility in international business. *Journal of World Business*, 58(2), 101411.
33. Sribna, Y., Shmatko, N., Kustrich, L., Parhomenko, L., Neboha, T., Lytvynenko, A., & Lytvynenko, E. (2023). Environmental and social responsibility management in international entrepreneurship in EU countries. *In E3S Web of Conferences* (Vol. 408, p. 01024). EDP Sciences.
34. Strauss, A., & Corbin, J. (1998). *Basics of qualitative research techniques*.
35. Tolstoy, D., Melén Hånell, S., & Özbek, N. (2023). Effectual market creation in the cross-border e-commerce of small-and medium-sized enterprises. *International Small Business Journal*, 41(1), 35-54.
36. Usman, F. O., Kess-Momoh, A. J., Ibeh, C. V., Elufioye, A. E., Ilojianya, V. I., & Oyeyemi, O. P. (2024). Entrepreneurial innovations and trends: A global review: Examining emerging trends, challenges, and opportunities in the field of entrepreneurship, with a focus on how technology and globalization are shaping new business ventures. International *Journal of Science and Research Archive*, 11(1), 552-569.
37. Vahlne, J. E., & Johanson, J. (2020). The Uppsala model: Networks and micro-foundations. *Journal of International Business Studies*, 51(1), 4-10.

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-25]

38. Wang, M., Wei, Y., Wang, C. L., & Azumah, G. (2025). International knowledge transfer through international entrepreneurship: A systematic review and research agenda. *International Journal of Management Reviews*.
39. Zahra, S. A., & George, G. (2017). International entrepreneurship: The current status of the field and future research agenda. *Strategic entrepreneurship: Creating a new mindset*, 253-288.
40. Zucchella, A., Hagen, B., & Serapio, M. G. (2023). *International entrepreneurship. Edward Elgar Publishing*.

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-25]

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-25]